

Standardiseeritud ühikuhinna analüüs ning rakendamise metoodika ülevaatliku ja detailse ressursiauditi (ressursikasutuse analüüsi) tegemise toetamiseks

Kliimaministeerium koostöös Sihtasutusega Keskkonnainvesteeringute Keskus (edaspidi *KIK*) on koostanud Vabariigi Valitsuse 12.05.2022 määruse nr 55 „Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskavade vahendite andmise ja kasutamise üldised tingimused“ (edaspidi *ühendmäärus*) § 19 lg 2 alusel analüüsi arvestamiseks välja standardiseeritud ühikuhinna ressursiauditi (ressursikasutuse analüüsi) tegemise toetamiseks. Toetust antakse Ühtekuuluvusfondist. Rakendusasutus on Kliimaministeerium, rakendusüksus on *KIK*.

Sissejuhatus

Toetust antakse „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027 (edaspidi rakenduskava) poliitikaeesmärgi nr 2 „Rohelisem Eesti“ erieesmärgi nr 6 „Ring- ja ressursitõhusale majandusele ülemineku edendamine“ raames tööstuse ja teenindussektori, sh VKE-de energia- ja ressursitõhususe tõstmiseks auditite toetamiseks.

Toetust eraldatakse 2023–26. aasta Eesti riigi eelarvestrateegia programmi „Keskkonnakaitse ja -kasutus“ meetme „Ringmajanduse korraldamine“ tegevuse „Ressursitõhususe ja ökoinnovatsiooni edendamine“ tulemuste saavutamiseks.

Toetus kajastatakse perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide meetme nimekirjas meetmes „Ringmajanduse korraldamine“, number 21.2.4.1, sekkumises nr 21.2.4.12 „Tööstuse ja teenindussektori, sh VKE-de energia- ja ressursitõhususe tõstmine ja auditite toetamine“.

Toetuse andmise eesmärk on tõsta ettevõtete teadlikkust oma ressursikasutusest ning luua eeldused ettevõtete ressursikasutuse tõhusamaks muutmiseks. Üldjuhul on Eestis ettevõtete teadlikkus oma ressursikasutusest madal, mistõttu süstemaatiline tegevus aitab pikemas perspektiivis kokku hoida nii raha kui aega ning tuua keskkonnavalast kasu. Toetuse andmise eesmärk tuleneb eelkõige Eesti majanduse toodete ja teenuste ressursimahukusest, mis on jätkuvalt üks kõrgemaid EL-is. Selle parandamiseks on vaja hinnata süstemaatiliselt ettevõtete ressursikasutust ning hindamise tulemusena koostada ettepanekud ressursside tõhusamaks kasutamiseks ja lisandväärtuse suurendamiseks. Selline ressursikasutuse hindamine toimub läbi ressursikasutuse analüüsi ehk **ressursiauditi**. Auditi mõistet kasutatakse ressursitõhususe meetme raames lihtsustatult, kuna selle peamine eesmärk on ettevõtte, tootmisüksuse või tootmisprotsessi ressursikasutuse ülevaate ja analüüsi koostamine, mitte majandustegevuse auditeerimine klassikalises tähenduses.

Üldjuhul teeb ressursiauditit audiitorite meeskond ning juhtaudiitoril peab üldjuhul olema projektijuhtimise kogemus, läbitud ressursijuhtimise alane koolitus, volitatud inseneri (EQF tase 8) kutsetunnistus ehituse, arhitektuuri, kinnisvara ja geomaatika või energeetika ja elektriala või tehnika, tootmise ja töötlemise valdkonnas. Detailset auditit tegevas meeskonnas peab lisaks olema ühel liikmel kutsetunnistus: EQF tase 8 – volitatud energiatõhususe spetsialist või EQF tase 7 – diplomeeritud energiatõhususe spetsialist.

Keskkonnaministri 28.06.2016 määruse nr 17 „Toetuse andmise tingimused meetme „Ettevõtete ressursitõhusus“ tegevuse „Energia- ja ressursiauditite läbiviimine“ jaoks avatud taotlemise korral“ (edaspidi *perioodi 2014-2020 TAT*) oli 15.12.2021-ks *KIK*i poolt rahastatud ja lõpetatud 132 auditit, millest 11 ülevaatliku auditit oli saanud toetust enne määruse muutmist. Seega analüüsis kasutati 121 auditit andmeid. Analüüsis jäeti arvestamata katkestatud projektide summad, kuna ei olnud võimalik teha kindlaks, kas need projektid oleks selle maksumusega ka ära tehtud. Samuti jäeti arvestamata projektides tehtud finantskorrektsioone, kuna need ei vähendanud auditite reaalselt maksumust, vaid vähendasid rikkumiste arvelt projekti abikõlbliku osa suurust.

Toetatav tegevus

Toetust antakse ettevõtetes ressursiauditi tegemisega ja läbiviidu tulemusel ülevaatliku või detailse ressursiauditi aruande koostamisega kaasnevate kulude hüvitamiseks ühikuhinna alusel. **Üksikasjalikud nõuded ressursiauditi läbiviimiseks ja aruande koostamiseks kehtestatakse** perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide meetme nimekirja järgi meetme „Ringmajanduse korraldamine”, number 21.2.4.1, sekkumises nr 21.2.4.12 „Tööstuse ja teenindussektori, sh VKE-de energia- ja ressursitõhususe tõstmine ja auditite toetamine“ antavas ressursiauditite määruses. Ettevõtjale antakse sõltuvalt ressursikasutuse teadlikkusest toetust kahele erinevale ressursiauditile: ülevaatliku auditi ja detailse auditi tegemiseks.

Ülevaatlik audit on üldjuhul suunatud ettevõtetele, millel puuduvad eelnevad analüüsid või piisav kindlus ressursisäästuprojektide tulususes või investeringute vajalikkuses. Auditi eesmärk on saada ülevaade ettevõtte üldisest ressursikasutusest, kaardistada peamised tootmisprotsessid või tootmisprotsessi osad ning hinnata ressursisäästu võimalusi erinevates valdkondades, mida detailses auditis täpsemalt hinnata. Audit koosneb objekti ja ressursside määratlemisest, andmete kogumisest ja analüüsist, hetkeseisu hindamisest ning ressursisäästuprojektide soovimisest. Ülevaatliku ressursikasutuse analüüsi käigus on uuritav objekt üldjuhul terve ettevõtte. Teatud juhtudel on võimalik objektina määratleda ka tootmisüksust.

Kui ülevaatlikus auditis käsitletakse tervikuna ettevõtet kui ressursside kasutajat, siis detailne võib keskenduda ka väiksemale ehk tootmisüksuse või tootmisprotsessi tasandile sõltuvalt ettevõtte ressursimahukusest. Ülevaatliku ja detailse analüüsi erinevus seisnebki peamiselt andmete, ressursside ja protsesside käsitlemise detailsuses ning teostatavate mõõtmiste põhjalikkuses.

Detailne audit keskendub üldjuhul eelnevate analüüside põhjal (sh ülevaatlik audit) valitud konkreetsele valdkonnale või valdkondadele eesmärgiga kirjeldada erinevaid ressursisäästu võimalusi koos maksumuse, tasuvusaja ja kaasnevate riskidega. Detailse auditi käigus uuritav objekt on tootmisüksus või tootmisprotsess. Ressursikasutuse analüüsi aruandes tuleb kõiki analüüsitava objektiga seotud ressursivoogusid kirjeldada, välja võib jätta väheolulised ressursid, mille kasutus ei oma olulist mõju valitud objekti majandusnäitajatele. Detailse ressursikasutuse analüüsi käigus käsitlevateks ressurssideks on üldjuhul: primaarne ja sekundaarne toore, elektri- ja soojusenergia, vesi ja heitvesi ning tootmisjäägid. Selle tulemusel kirjeldatakse ressursisäästuprojekti (või projekte) koos hinnangulise säästupotentsiaali ja tasuvushinnanguga ning võimaliku tegevuskava ja seireplaaniga.

Ülevaatlik audit tehakse reeglina 4 – 6 kuu jooksul, detailne audit ühe aasta jooksul.

Toetuse saajad

Toetuse saajaks on kavandatud äriühing kelle põhitegevus või kõrvaltegevus vastab vähemalt 20% müügitulu ulatuses Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK 2008) koodidele mäetööstus (EMTAK 2008 jagu B, alajagu 05–09) või töötlev tööstus (EMTAK 2008 jagu C, alajagu 10–33), välja arvatud tubakatoodete tootmine (EMTAK 2008 jagu C 12). Täpsemad toetuse saajad fikseeritakse toetuse andmise tingimuste (TAT) kehtestamisel määruses.

Toetuse saajad ei ole hankijad riigihangete seaduse tähenduses.

Standardiseeritud ühikuhinna kindlaks määramine

Ülevaatliku auditi koostamiseks tehakse:

- kohapealne ülevaatus;
- kaardistatakse senine ressursikasutus;
- kogutakse andmeid kõikide sisend- ja väljundvoogude kohta;
- määratakse kvantitatiivsed näitajad;
- määratakse kvalitatiivsed näitajad;
- soovitatakse ressursisäästumeetmeid objektide ja ressursside lõikes;
- koostatakse seireplaan;
- vormistatakse ressursiauditi aruanne.

Detailse auditi koostamiseks tehakse:

- kohapealne ülevaatus;
- kaardistatakse senine ressursikasutus;
- kogutakse andmeid kõikide sisend- ja väljundvoogude kohta;
- määratakse kvantitatiivsed näitajad;
- määratakse kvalitatiivsed näitajad;
- määratakse ressursikasutuse baasstsenaariumid kõigi oluliste ressursside lõikes;
- määratletakse valitud objekti toodanguühik;
- soovitatakse ressursisäästumeetmeid objektide ja ressursside lõikes;
- koostatakse seireplaan, hinnatakse IKT lahenduste kasutamise võimalust;
- vormistatakse ressursiauditi aruanne.

Toetuse saajad on võimalik ettevõtte suuruse järgi jaotada kolme gruppi:

- väikeettevõtted;
- keskmise suurusega ettevõtted;
- suurettevõtted.

Ettevõtte suuruse määratlemine.

Euroopa Komisjoni määruse nr 651/2014, 17. juuni 2014, ELi aluslepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse siseturuga kokku sobivaks (nn grupierandi määrus) määruse lisa I artikkel 2 defineerib ettevõtted järgmiselt:

- Väikesteks ettevõteteks loetakse need ettevõtted, mis annavad tööd vähem kui 50 inimesele ja mille aastakäive ja/või aastabilansi kogumaht ei ületa 10 miljonit eurot.
- Keskmise suurusega ettevõteteks loetakse ettevõtted, millel on vähem kui 250 töötajat ja mille aastakäive ei ületa 50 miljonit eurot ja/või aastabilansi kogumaht ei ületa 43 miljonit eurot.
- Suurettevõtteks loetakse ettevõtted, millel on rohkem kui 250 töötajat ja mille aastakäive ületab 50 miljonit eurot ja/või aastabilansi kogumaht ületab 43 miljonit eurot.

Täpsustav ning täiendav juhend ettevõtte suuruse määratluse kohta on kättesaadav <https://www.rahandusministeerium.ee/et/riigiabi>

Ülevaatliku auditi koostamiseks analüüsitakse ettevõtte peamisi projektiga mõjutatavaid ressursse vastavalt sisend-väljundvoogude analüüsile kogu ettevõtte lõikes, mistõttu ei oma märkimisväärset tähtsust ettevõtte suurus. Sellest tingituna on mõistlik ühe standardiseeritud ühikuhinnana määratleda ülevaatliku auditi koostamise töö maksumus arvestamata sealjuures ettevõtte suurus.

Detailse auditi koostamiseks tuleb keskenduda ettevõttes kasutatavatele olulist mõju omavatele ressurssidele (sh need mis projekti käigus ei muutu), milliste kasutamise kogus on reeglina sõltuvuses ettevõtte suurusest.

Toetust on võimalik taotleda ka mõlema tegevuse jaoks. See tähendab, et kui toetuse saaja on juba toetust saanud ülevaatliku auditi tegemiseks, kuid tal on soov ja ilmneb vajadus ka detailse auditi koostamiseks, siis selleks on samuti TAT alusel võimalik toetust taotleda. Põhjendused on toodud järgmises „Toetussumma kujundamine“ jaotises.

Toetussumma kujundamine

Käesolevaks hetkeks KIKi poolt rahastatud 132 auditi maksumus on saadud kolme võrreldava hinnapakkumise kirjalikult küsimise teel. Leping on sõlmitud soodsaima pakkumuse teinud ettevõtjaga. KIK on kontrollinud enne taotluse rahuldamise otsuse tegemist hinnapakkumiste võtmise korrektsust, st kas hinnapakkumised on omavahel võrreldavad ning võetud võrdse informatsiooni ja ajaraami andmisel pakkujatele. KIK on kontrollinud, et hinnapakkumise küsimisel esitatud tingimustel on hiljem leping sõlmitud, ning et lepingut ei ole elluviimise käigus oluliselt muudetud. Hinnapakkumised on võetud arvesse ilma käibemaksuta.

Analüüsis kasutati 121 auditi andmeid. 132 rahastatud projekti tegeliku maksumuse alusel saab välja tuua järgneva (summad on toodud koos omafinantseeringuga ning summad ümardatakse lähima sajaliseni):

Ülevaatlikke auditeid on rahastatud 17 tk, keskmine sõlmitud lepingu maksumus on 5593 eurot. Perioodi 2014-2020 TATis on toodud nõuded auditi sisu osast Oluline on, et audit on kvaliteetne ning selle alusel oleks selgem investeeringu vajadus. Kõige enam auditite hindu põhineb 2018. aastal esitatud hindadel (56 auditit 132-st, sh 50 detailset auditit 115-st). Erandiks on ülevaatlikud auditid, kuna arvestuse aluseks olevad 6 auditit esitati rahastamiseks 2019. aastal.

Ülevaatliku auditi maksumuse hindamisel on aluseks 2019 hinnad ja detailse auditi aluseks 2018 hinnad. Seetõttu on maksumus korrigeeritud tarbijahinnaindeksi (THI) määraga arvestades, et ühikuhinna alusel antakse toetust 2023. aastal. Aluseks on Rahandusministeeriumi poolt koostatud 2022 aastal makromajanduslikud sisendandmed, mis on avaldatud ministeeriumi veebilehel (<https://www.fin.ee/riigi-rahandus-ja-maksud/fiskaalpoliitika-ja-majandus/rahandusministeeriumi-majandusprognoos>). Kuna tegemist on eelkõige inimressursi kasutamise teenuse osutamisega, siis on leitud, et just see meetod on parim hinna korrigeerimiseks. Seega kujuneks ülevaatliku auditi maksumuseks 8927 eurot (täpsem arvutuskäik lisana Excelis) ehk ümardatult **8900 eurot**.

Detailseid ressursiauditeid on rahastatud 115 tükki, sealhulgas väikeettevõtteid 64 tk, keskmise suurusega ettevõtteid 37 tk ja suurettevõtteid 14 tk.

Väikeettevõtete detailsete auditite keskmiseks maksumuseks on 10 781 eurot, THIga arvestades 14 651 eurot (täpsem arvutuskäik lisana Excelis) ehk ümardatult **14 700 eurot**.

Keskmise suurusega ettevõtete auditite keskmiseks maksumuseks on 13 500 eurot.

Suurettevõtete auditite keskmiseks maksumuseks on 12 903 eurot.

Nagu näha, on suurettevõtete ja keskmise suurusega ettevõtete detailse auditi koostamise maksumuse suurusjärk sama. Seega on põhjendatud keskmise suurusega ja suurettevõtete jaoks

arvestada üks ressursiauditi maksumus, mis on 13 336 eurot, THlga arvestades 18 123 eurot (täpsem arvutuskäik lisana Excelis) ehk ümardatult **18 100** eurot.

Maksumuste arvutamise aluseks on võetud tehtud projektide maksumuse aritmeetiline keskmine ja tegemist on esindusliku valimiga (121).

Detailse ressursiauditi maksumus juhul, kui enne on rahastatud ülevaatliku auditi koostamist, on detailse auditi maksumuse ja ülevaatliku auditi maksumuse standardiseeritud ühikuhinna vahe vastavalt ettevõtte suurusele – väikeettevõtte auditi maksumus on 5800 eurot (detailsele 14 700 eurot ja ülevaatlikule 8900 eurot) ja suure või keskmise ettevõtte auditi maksumus 9200 eurot (detailsele 18 100 eurot ja ülevaatlikule 8900 eurot). Soodustatakse eelkõige detailse auditi tegemist, kuid jäetakse võimalus ka analüüs teha 2 osas – ülevaatlik ja detailne. Detailse auditi tegemine on eelistatud, kuna analüüsitakse ettevõtte ressursikasutust täpsemalt ja suuremas mahus andes nii terviklikuma ülevaate ettevõtetest.

Standardiseeritud ühikuhind ja toetuse suurus

Läbiviidud projektide maksumuse alusel arvestatud auditite ühikuhinnad (ilma käibemaksuta) vastavalt eelmisele punktile on järgmised:

- ülevaatliku auditi maksumus 8900 eurot;
- detailse auditi maksumus väikeettevõtjale 14 700 eurot;
- detailse auditi maksumus keskmise suurusega- ja suureettevõtjale 18 100 eurot;
- detailse ressursiauditi maksumus juhul, kui enne on rahastatud ülevaatliku auditi koostamist vastavalt 5800 eurot (väikeettevõtte) ja 9200 eurot (suur- ja keskmine ettevõtte).

Toetuse suurus määratakse TATis võttes aluseks perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide meetme nimekirjas meetmes „Ringmajanduse korraldamine” toodud Euroopa Liidu toetuse protsendi. Võiks eeldada huvi kasvu toetuse taotlemisel ja tegevuste elluviimisel kulude lihtsustatud hüvitamisviisi kasutusele võtmisest, mis vähendab toetuse saajate projekti elluviimiseks tehtavaid halduskulusid ning 2023 avatavat investeeringute taotlusvooru, milles osalemiseks on nõutud ressursiaudit.

Toetuse suurus (47,93%) erinevatele toetatavatele tegevustele on hinnanguliselt järgmine:

- ülevaatliku auditi koostamiseks 4265,70 eurot;
- väikeettevõtte detailse auditi koostamiseks 7045,60 eurot;
- keskmise suurusega- ja suureettevõtte detailse auditi koostamiseks 8675,20 eurot;
- detailse ressursiauditi koostamiseks juhul, kui enne on rahastatud ülevaatliku auditi koostamist vastavalt 2779,90 eurot (väikeettevõtte) ja 4409,49 eurot (suur ja keskmine ettevõtte).

Standardiseeritud ühikuhinna rakendamine

TATis on sätestatud toetatavad tegevused, toetuse suurus ja toetuse väljamaksmise tingimused. Taotlus peab sisaldama tegevuse kirjeldust, mille jaoks toetust soovitakse. Taotluse rahuldamise otsus tehakse vastavalt taotluses olevale infole (auditi liik, ettevõtte suurus jms). TATiga kehtestatakse ühikuhinnast lähtuv toetuse suurus, mis kajastub konkreetse projekti jaoks taotluse rahuldamise otsuses. Toetus makstakse välja pärast auditi valmimist ja KIKile esitamist.

Toetuse väljamaksmiseks esitab toetuse saaja e-toetuse keskkonnas maksetaotluse koos detailse või ülevaatliku auditiga, mille vastavust TATis kehtestatud nõuetele kontrollib KIK. Kui auditi sisu ja kvaliteet vastavad kehtestatud nõuetele, teostab KIK väljamakse.

TATis on kehtestatud üksikasjalikud nõuded, millele auditi aruanne peab vastama. KIK kontrollib põhjalikult ja vajadusel tellib ekspertiisi, et veenduda tehtud auditite kvaliteedis, enne toetuse väljamaksmist.

Toetus on vähese tähtsusega abi. Kui ettevõtjal ei ole vähese tähtsusega abi vaba jääki, siis ettevõtja meetmest toetust ei saa. Vähese tähtsusega abi jääki kontrollib KIK, sealjuures arvestades kõiki vähese tähtsusega abi andmise reegleid ning silmas pidades taotlejaga seotud sidusettevõtjaid ja partnerettevõtjaid. Vähese tähtsusega abi andmisel säilitab KIK andmeid nimetatud abi andmise kohta 10 aastat alates projekti raames viimase vähese tähtsusega abi andmisest, milleks loetakse projekti lõppmakse kuupäeva. Vastava kande teeb RARi KIK vahetult pärast taotluse rahuldamise otsuse tegemist.

Standardiseeritud ühikuhinna korrigeerimine

Standardiseeritud ühikuhinda muuta ei planeerita. Kui toetuse saajatelt tuleb arvestatavas koguses signaale standardiseeritud ühikuhinna turuhinnale mittevastavuse kohta, siis koostatakse uus analüüs selle välja selgitamiseks. Jooksvalt hindade korrigeerimise võimalust tulenevalt inflatsioonist või keskmisest teenuste hindade tõusust või langusest ei ole ette nähtud.

Lisad: Ühikuhinna arvutamise aluseks olevate tehtud ressursiauditite maksumuste tabel